

Відносно таких шкал як «Комунікативні особливості» та «Моральна нормативність» достовірні відмінностей не реєструються. Тобто, поліцейським на різних етапах професійного становлення властиві розвинуті комунікативні здібності, легкість у налагоджуванні контактів з товаришами по службі, оточенням, відсутність конфліктності, а також реальна оцінка своєї ролі в колективі, орієнтація на дотримання загальноприйнятих норм поведінки.

Можна зробити висновок, що розробка комплексних заходів з урахуванням зазначених факторів буде сприяти успішності професійної адаптації як майбутніх поліцейських до їх службової діяльності, так й молодих фахівців у процесі трудової діяльності, що збільшить їх загальну ефективність професійної діяльності.

Список бібліографічних посилань

1. Зброцька О. В. Сучасний стан розроблення проблематики професійної адаптації правоохоронців до охорони громадського порядку. *Юридична психологія*. 2015. № 2. С. 150–160.
2. Константинов В. В. К вопросу о понятии «адаптация» // PsyJournals.ru : портал. URL: http://psyjournals.ru/sgu_socialpsy/issue/30306_full.shtml (дата звернення: 25.02.2018).
3. Отрадна А. С. Педагогические условия адаптации курсантов образовательных организаций МВД России к учебно-служебной деятельности. *Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России*. 2016. № 4 (72). С. 191–194.
4. Перепечина Н. М. Изучение адаптированности курсантов к условиям обучения в вузе МВД Украины. *Психопедагогика в правоохранительных органах*. 2013. № 3 (54). С. 87–90.
5. Гостєєва Т. В. Особливості адаптаційного потенціалу професійного резерву ОВС. *Вісник Національного університету оборони України*. 2013. № 5 (36). С. 195–200.

Отримано 26.02.2018

УДК 316.447

Олександра Олександрівна КОГУТ,

науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблемних питань правоохоронної діяльності Донецького юридичного інституту (м. Кривий Ріг), кандидат психологічних наук

РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ПРАВООХОРОНЦЯ В КУЛЬТУРОТВОРЧОМУ АСПЕКТІ

Виокремлено сучасні напрями розвитку особистості правоохоронця в культурологічному аспекті. Розкриваються поняття особистості, свідомості, самосвідомості, еволюції та етапи розвитку особистості.

Поле проблем на тему «особистість-середовище» є актуальним питанням для сучасних поліцейських. Маючи справу з правопорушниками, виконуючи службові обов'язки в агресивному середовищі, як формується особистість поліцейського, особливо, за сучасних умов реформування? В умовах стрес-факторів, які супроводжують діяльність поліцейського його особистість часто потерпає від професійних деформацій та вигорання.

Українське суспільство, вирішуючи колізійні ситуації на новому рівні розвитку суспільної свідомості має можливість трансформуватися в «суспільство відкритого типу»: без подвійної моралі (як в суспільствах закритого типу, наприклад, при тоталітарному режимі), з чітко визначеними ціннісними орієнтирами та ідеалами. Сучасний філософ В. Ф. Капіца прогнозує можливість формування інформаційного суспільства на підставі концепції «Розвитку культурних національних духовно-ціннісних орієнтирів», що вказують шлях до творчої самореалізації на основі самопізнання та самоусвідомлення [3]. Розвиток культури займає важливе значення в високо розвинутих суспільствах, тому що «... соціокультурні явища не стільки відображають політичні й економічні процеси в суспільстві, скільки їх визначають» [2, с. 7].

В основі громадянського суспільства в якості соціального фундаменту лежить ідеал незалежної особистості з розвинутою індивідуальністю та відповідальністю. Сучасні психологи в своїх концепціях описують різні підходи щодо розвитку особистості у суспільстві, при цьому виокремлюючи певні рівні розвитку самосвідомості, наприклад, С. В. Ковальов виокремив такі:

1. імпульсивний рівень (від 0 до 6 років) властивий дітям та особам, які керуються принципами «дай-хочу»;

2. маніпулятивний рівень (від 6 до 18 років) включає формування особистості, в якій можна спостерігати всі три ролі із трикутника С. Карпмена «Тиран-Жертва-Рятівник»;

3. соціальний рівень (від 18 до 30 років) вказує на те, що особистість реалізує себе через професію та засвоює соціальні ролі, вчиться набувати статусу в соціальних групах;

4. рівень індивідуації (від 30 до 42 років) розпочинається тоді, коли соціалізована особистість повертається до себе самого, якого частково втратила у суспільстві;

5. рівень свідка (від 42 до 54 років) мотивує особистість до усвідомлення буття, розвитку внутрішньої екзистенції, людина розкриває смисл власного життя;

6. рівень високого прийняття (від 54 до 66 років) вміщає розкриття мудрості в собі приймати все, що зустрічається в житті;

7. рівень цілісності (від 66 до 78 років) включає переживання наповненості та задоволеності життям [4].

Якщо в процентному співвідношенні розділити суспільство за вищезазначеними рівнями розвитку самосвідомості, на нашу думку, з'ясуємо, що більшість (70 %) знаходиться на рівні «хочу-дай»; така особистість мотивується зовнішніми стимулами «покарання та заохочення», добре описаними біхевіоральними психологами. Середній прошарок суспільства (27 %) формується на основі розвитку самосвідомості на етапі соціалізації через професійну самореалізацію, їхні принципи адаптації до життя описані в когнітивній психології; така особистість між «стимулом та реакцією» замислюється над тим, що реакцію на зовнішні стимули можна змінювати; чим якіснішим буде самоусвідомлення та світогляд, тим якіснішими будуть зміни особистості у суспільстві; така особистість самовмотивована, керується цінностями, які набула сама, й зовнішні негативні стимули вже не є настільки значущими та дієвими – людина усвідомлює вищі закони буття; вона виявляє власні смисли і цінності, які формуються завдяки розвитку моральності, що описано екзистенціальними психологами-гуманістами (мотивація через самоактуалізацію, за А. Маслоу). Найвищого рівня розвитку (Просвітлення) та самоактуалізації досягають не всі (3 %).

Тож, виходячи з концепцій саморозвитку особистості С. В. Ковальова, зрозумілими є два шляхи особистісного розвитку та відповідно впливу: виконання норм та правил суспільного життя, контроль й покарання за їх невиконання, або ж розвиток моральної самосвідомості завдяки пізнанню істини, розкриттю закономірностей психології та філософії людської екзистенції [4]. Перші особи потребують зовнішнього контролю над їхньою поведінкою, а інші – схильні до саморозвитку. Поліція в розвинутих країнах є карною системою, яка контролює деліквентну та девіантну поведінку осіб у суспільстві. Людина спроможна стати Буддою у суспільстві, але не всі можуть досягнути відповідного рівня розвитку. Тож, значущість правоохоронної системи є очевидною для сучасного українського суспільства.

Сучасні науковці вбачають розвиток професійних компетентностей в професійній діяльності особистості у співвідношенні з її особистісними властивостями, які переростають в «професійні риси характеру» (Л. М. Карамушка) та особистим розвитком: моральним і духовним (С. В. Ковальов) [4]. Поняття «особистість» має різні форми інтерпретації в психологічній науці. В епоху розвитку інформаційного постіндустріального суспільства психологи і філософи розглядають особистість як цілісність фізичного (тілесного), психічного (душевного), когнітивного (інтелектуально-пізнавального) та духовного буття (Божественного), якість якого залежить від розширення світогляду та розвитку самосвідомості на різних етапах саморозвитку. Так, М. Й. Варій розробив концепцію психоенергетичної цілісності особистості [1, с. 5]. Її сутність полягає в тому, що особистість

виявляється через зміст своєї психіки, яка функціонує на психоенергетичному рівні як цілісна система, що охоплює психічне минуле (людства, етносу, нації, роду), психічне теперішнє (соціокультурне середовище) і психічне майбутнє. Названі компоненти психічного існують у вигляді психоенергії й утворюють цілісну особистість. На його думку, мозок не породжує психіку людини (матеріалістична концепція, що існувала до епохи сучасності), а є лише інструментом сприйняття і перероблення внутрішньої та зовнішньої психоенергії [1, с. 14].

Сучасна психологічна наука все більше звертається до дещо втрачених ведичних знань, знань стародавньої філософії, з якої народжувалася. Психологи та психотерапевти звертаються до східної філософії й обирають більш цілісні та системні підходи в дослідженні та розвитку особистості (інтуїтивні, системні). Вони опираються на можливу еволюцію особистості [5, с. 17]. А психологію розглядають як науку, яка досліджує принципи, закони, факти можливої еволюції особистості. Еволюція означає розвиток внутрішніх властивостей і рис – особистісний та особистий зріст. П. Д. Успенський зазначив, що такий розвиток є можливим за відповідних умов, шляхом застосування певних зусиль з боку самої людини, при достатній допомозі тих, хто вже розпочав таку роботу над собою раніше [5, с. 19]. Найважливішим в даному питанні є бажання розвиватися, яке не може бути нав'язаним іззовні. Сучасна психологія предметом дослідження, здебільшого, вважає свідомість, яку трактують як самоусвідомлення течії думок, почуттів, відповідей на питання: Де я? З ким я? Хто я? Навіщо я?

Самосвідомість є тимчасовою у вищому прояві вищезначених функцій і надає об'єктивні знання. Але, свідомість може стати безперервним і контрольованим процесом завдяки навчання. Самосвідомість – стан, в якому людина стає об'єктивною щодо себе, а об'єктивна свідомість є стан, в якому вона вбачає реальність світу, який не є закритим від неї почуттями, сновидіннями, суб'єктивними станами свідомості й надає людині істинні знання про неї [5, с. 34]. Базисом фізичного і інтелектуального розвитку є сутність людини, яку не можна втратити. Особистість – це набуті властивості, які можна втратити чи змінити.

Список бібліографічних посилань

1. Варій М. Й. Енергетична концепція психіки і психічного : монографія. Київ : Центр учб. літ., 2009. 318 с.
2. Гатальська С. М. Філософія культури : підручник. Київ : Либідь, 2005. 328 с.
3. Капіца В. Ф. Національна світоглядна культура. Кривий Ріг : Центр, 2012. 566 с.
4. Ковалев С. В. Мы родом из Страшного Детства, или как стать хозяином своего прошлого, настоящего и будущего. М., 2014. URL: <https://www.livelib.ru/book/1000177284-my-rodом-iz-strashnogo-detstva-ili-kak-stat>

hozyainom-svoego-proshlogo-nastoyaschego-i-buduschego-s-v-kovaliev (дата звернення 23.02.2018).

5. Успенский П. Д. Психология возможной эволюции человека. Космология возможной эволюции человека. СПб. : Весь, 2001. 192 с.

Отримано 26.02.2018

УДК 159.9

Олена Павлівна МАКАРОВА,

старший викладач кафедри педагогіки та психології факультету № 3

(підрозділів поліції превентивної діяльності)

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат психологічних наук;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5480-5942>

ФЕНОМЕН ІДЕНТИЧНОСТІ В МІЖДИСЦИПЛІНАРНОМУ ВИМІРІ

Розглядається актуальність дослідження проблем визначення, сутності, структури розвитку ідентичності особистості. Розглянуто вплив філософських та соціологічних досліджень на розвиток уявлень щодо ідентичності.

В академічному тлумачному словнику української мови ідентичність трактується як тотожний, однаковий. Тлумачення ідентичності як тотожності, як «цілковиту схожість чого-небудь, подібність один до одного за своєю суттю й зовнішніми ознаками та виявом» подають і інші сучасні словники. Зазвичай дослідники, аналізують конкретні різновиди ідентичності та їх особливості, а також чинники, що впливають на його формування.

Х. Турецька зазначає, що у багатьох роботах, зокрема з психології, терміни «образ Я», «Самість», «Я-концепція» використовуються як синонімічні. Для одних авторів (О. Кернберг, Х. Хартманн, Е. Джекобсон, Е. Еріксон) ідентичність виступає однією з властивостей «Я-концепції», для інших (Дж. Мід) «Я-концепція» – усвідомлювана частина ідентичності [7].

Найбільш поширеним є тлумачення ідентичності психологією (як вираження внутрішніх процесів особистості, коли суспільні системи є лише контекстом), соціологією (як комплекс соціальних статусів та ролей) та філософією (як результат процесу ідентифікації, суть якого відображає побудову взаємозв'язків людини з зовнішнім світом, визначає співвідношення внутрішнього і зовнішнього, скінченного і нескінченного) [4].

На розвиток поглядів про ідентичність чималою мірою вплинули філософські та соціологічні дослідження І. Канта, Дж. Міда, Ч. Кулі, Р. Мертона [3].